

PRZEDMOWA

Pedagogika jako nauka społeczna spełnia wielorakie i odpowiedzialne funkcje wobec współczesnej edukacji, w tym również wobec edukacji najmłodszych dzieci. Wśród tych funkcji na szczególne podkreślenie zasługują:

- funkcja diagnostyczna, polegająca na gromadzeniu danych niezbędnych do rozpoznania i wyjaśniania określonych zjawisk, które miały miejsce w przeszłości lub występują obecnie w szeroko pojmowanej obiektywnej rzeczywistości edukacyjnej,
- funkcja projektująca, wymagająca projektowania nowych rozwiązań mających na celu znalezienie jak najbardziej optymalnego rozwiązania odnoszącego się do funkcjonowania danego wycinka rzeczywistości obecnie lub w przyszłości,
- funkcja informacyjna, umożliwiająca zaspokajanie potrzeb intelektualnych człowieka w poznawaniu świata oraz dostarczanie wiedzy o skutecznych sposobach i środkach realizacji zamierzonych celów działalności edukacyjnej,
- funkcja wdrożeniowa.

Funkcja diagnostyczna i funkcja projektująca są urzeczywistniane poprzez badania i tym samym determinują rozwój wiedzy naukowej w dziedzinie pedagogiki. Natomiast funkcje informacyjna i wdrożeniowa możliwe są do realizacji w praktyce właśnie dzięki rozwojowi pedagogiki oraz innych nauk z nią współdziałających. Badania zjawisk pedagogicznych, mające na celu wzbogacenie wiedzy naukowej, powinny być oparte na racjonalnie uzasadnionych podstawach metodologicznych. Procedura badań, poczynając od określenia celu, poprzez przeprowadzenie badań właściwych, aż do opracowania wyników i sformułowania wniosków wynikających z tych badań – jest wieloaspektowa i złożona.

Podstawowym celem tego opracowania jest ukazanie ścisłych współzależności między oddziaływaniami edukacyjnymi wobec każdego dziecka jako

uczni a badaniami diagnostycznymi obejmujacymi zmiany zachodzace w uczeniu pod wplywem owych oddzialywan ze strony nauczycieli i innych uczestnikow procesow edukacyjnych. Znajomosc kazdego uczacego sie podmiotu przez kazdego nauczyciela jest nieodzowna w modelowaniu procesu ksztalcenia w taki sposob, aby stan posiadanych kompetencji dziecka umozliwial mu skuteczne i przede wszystkim radosne pozyskiwanie kolejnych niezbednych i oczekiwanych kompetencji.

W pedagogice przedszkolnej i wczesnoszkolnej w zbyt wazkim zakresie i stopniu zwraca sie uwage na psychologiczne uwarunkowania rozwoju dzieci w systemie edukacji elementarnej. Z tego powodu najprawdopodobniej niedoceniana jest diagnostyka psychopedagogiczna jako przedmiot edukacji i zarazem jako element kompetencji nauczycieli dzieci. Wrzecz konieczne staje sie wyeksponowanie istoty edukacji dziecka poprzez integrowanie teorii psychologicznych i pedagogicznych chocby w konstruowaniu modelu edukacji dzieci, czy to pod nazwa „psychopedagogika przedszkolna”, czy tez „psychopedagogika wczesnoszkolna”. Wobec zarysowujacych sie tendencji w edukacji dzieci najbardziej zasadne wydaje sie okrelenie „psychopedagogika elementarna”. Byc moze, ze w niedalekiej przyszlosci w praktyce edukacyjnej i na rynku wydawniczym pojawia sie opracowania autorskie lub wspolautorskie z tego obszaru nauk pedagogicznych, uwzgledniajace, ponadto, bardzo istotne zagadnienia z obszaru neurodydaktyki¹.

W niniejszej ksiazce podejmujemy probe zintegrowanego spojrzenia na rozwój oraz edukacje dzieci we wspolczesnym modelu spolecznostwa informacyjnego podzajacego w strone spolecznostwa wiedzy². W tym kontekście nastapi przedstawienie elementarnych metod statystycznych oraz ukazanie tego, jakie korzyści mogą z nich wynikać dla opisu i analizy zjawisk pedagogicznych, a w konsekwencji do optymalizacji ksztalcenia w procesie lekcyjnym i poza lawka szkolna takze. Z tych wzgledow zrezygnowano z teoretycznego dowodzenia prawdziwosci stosowanych rozwiazan na korzysc pogladowej i zarazem uproblemowanej formy wykladu, opartej na przykladach konkretnych zjawisk występu-

¹ Zob. np. A. Karpińska, *Neurodydaktyczne podstawy projektowania poprawy jakości ksztalcenia*, w: *Ewaluacja i innowacje w edukacji*, red. J. Grzesiak, Kalisz – Konin 2013, s. 43-53.

² Zob. np. K. Denek, *Uniwersytet w perspektywie spolecznostwa wiedzy*, t. 1-3, Poznan 2011.

jących w procesie edukacji dzieci i w edukacji w ogóle – bez pomijania także edukacji nauczycieli dzieci. Zamierzeniem naszym jest częściowe wypełnienie luki istniejącej na rynku wydawniczym w tego rodzaju publikacje.

Uczenie się jest procesem aktywnym, polegającym przede wszystkim na pomnażaniu doświadczeń podmiotu jako uczestnika procesu kształcenia³. Wzbogacanie doświadczeń przez uczący się podmiot, w tym także przez dziecko, jest więc ściśle powiązane z kategorią dydaktyczną, jaką jest pojęcie „zmiany” obejmujące sferę wiedzy, umiejętności oraz sferę zachowań i postaw społecznych. Dokonywanie wszelkich zmian w edukacji, a tym bardziej w edukacji dzieci, pociąga za sobą konieczność dostosowywania się każdego nauczyciela do założeń edukacji, do warunków ich realizacji oraz przede wszystkim do uczestników procesów edukacyjnych.

W modelu kształcenia opartym na organizowaniu czynności uczenia się dzieci oraz na współdziałaniu, role nauczyciela przybierają więc właściwości kompetentnego mentora, czyli jednocześnie opiekuna, przywódcy i doradcy wobec uczącej się jednostki lub grupy, a podstawowe role nauczyciela pozwalają na utożsamianie go z rolą „mentora zmiany”⁴. Ciąg kolejnych zmian po stronie dziecka staje się skutkiem zespołu czynności nauczycielskich, zwanego często organizowaniem i kierowaniem czynnościami uczenia się⁵. Zmiany odnoszą się nie tylko do przyswajania nowej wiedzy i umiejętności, lecz również do modyfikacji przekonań i sposobów widzenia świata. W procesie tym może występować zjawisko odrzucania się, odrzucania i zastępowania starego nowym elementem (np. odrzucanie nieprzydatnych (pseudo)dydaktycznych programów komputerowych, przyuczanie się do nowej technologii 3D albo zmiana zachowań pod wpływem globalizmu⁶. W przestrzeni edukacji nauczycieli, z uwzględnieniem praktyki pedagogicznej, czynni zawodowo nauczyciele dzieci oraz studenci przygotowujący się do pracy w zawodzie nauczyciela coraz częściej spotykają się na co dzień

³ Por. Z. Włodarski, *Psychologia uczenia się*, Warszawa 1989, s. 24 i nast.

⁴ Por. R. Parzęcki, *Nauczyciel jako lider zmian w edukacji*, w: *Ewaluacja i innowacje w edukacji nauczycieli*, t. 2, red. J. Grzesiak, Kalisz 2007, s. 49–54; K. Kruszewski, *Zmiana i wiadomość. Perspektywa dydaktyki ogólnej*, Warszawa 1987.

⁵ H. Kwiatkowska, *Edukacja nauczycieli. Konteksty – kategorie – praktyki*, Warszawa 1997, s. 12–16; D. Ekiert-Grabowska, D. Oldroyd, *Kierowanie zmianą. Moduł III. Przewodnik dla edukatora*, Program TERM-IAE, Warszawa 1995.

⁶ Zob. J. Mastalski, *Samotność globalnego nastolatka*, Kraków 2006; zob. też: D. Ekiert-Grabowska, *Współczesne tendencje w kierowaniu zmianą edukacyjną. Antologia II*, PHARE, Program TERM 1996.

z sytuacjami wymagającymi wprowadzania zmian, które polegają na dostosowywaniu się do warunków o zasięgu lokalnym i nawet szerzej – w wymiarze globalnym. Jeśli stan gotowości nauczycieli do wdrażania nowych rozwiązań jest niewystarczający, istnieje duże prawdopodobieństwo występowania na gruncie praktyki szkolnej przejawów anomii⁷.

W dalszej części tej książki zwrócimy więcej uwagi na wdrażanie w edukacji dzieci (i ich nauczycieli) systemu wzmacniającego proces naturalnego mentoringu. Rozwiązania o charakterze organizacyjnym stawiają wymagania, żeby systematycznie rozszerzać grono osób kompetentnych do sprawowania funkcji mentorów. Należy podkreślić, że system mentoringu wymaga głównie respektowania „sposobu uczenia się od innych” tego, co obejmuje podejmowanie i rozwiązywanie zadań przy współudziale oraz wsparciu osób potrafiących je rozwiązać, a które potrafią przede wszystkim zachwycić, zachęcić i doprowadzić podopiecznego do satysfakcji z osiągniętego sukcesu. Bowiem wszelkie wspieranie, wspomaganie lub inspirowanie w procesach edukacyjnych jest nierozdzielnie związane z kompetencjami nauczycieli w zakresie poradnictwa. Zasada ta sprzyja rozwojowi wszystkich podmiotów procesu kształcenia – mistrzowi i uczniowi, nauczycielowi i rodzicom, a także nauczycielowi i nauczycielowi nauczycieli.

Nieustanny rozwój wiedzy pedagogicznej, w tym również wiedzy metodologicznej, wymaga coraz częstszego odwoływania się w edukacji dzieci do szeroko pojmowanej diagnostyki psychopedagogicznej – z umiarkowanym wykorzystywaniem metod statystycznych z uwzględnieniem techniki komputerowej. Nie oznacza to jednak, że wystarczy przytoczyć gotowe wyniki obliczeń wykonane przez odpowiednio oprogramowany komputer. Obok parametrów statystycznych i testów nieparametrycznych szczególne znaczenie przypisywane jest interpretacji otrzymanych wyników diagnozowania każdego dziecka w kategoriach podejścia jakościowego, a nie statystycznego (parametrycznego).

Jednak bez znajomości istoty zjawisk pedagogicznych, jak również bez znajomości istoty metod statystycznych, niemożliwe jest interpretowanie uzyskanych wyników badań tych zjawisk. Ten właśnie aspekt sprawia, że procesy edukacyjne są bardzo ściśle powiązane z metodami statystycznymi badań pedagogicznych, w sensie badań ilościowych i jakościowych – na szczeblu edukacji elementarnej, przede wszystkim jednak diagnostyki jakościowej.

⁷ Zob. np. J. Grzesiak, *Rzut oka wstecz wobec edukacji jutra*, w: *Edukacja jutra*, t. 2, red. K. Denek, T. Koszycz, W. Starościak, Wrocław 2009, s. 193.

W niniejszej książce omówione zostaną wybrane metody statystyczne, które w różnym stopniu mogą być przydatne w analizie i ocenie materiału zebranego w toku badań diagnostycznych odnoszących się do dziecka jako podmiotu edukacji. W zależności od przedmiotu i celu badań diagnostycznych różnym stopniu wykorzystywane są poszczególne parametry i testy statystyczne. Podobnie również w badaniach diagnostycznych stosowane są na ogół inne metody statystyczne aniżeli w badaniach eksperymentalnych lub w przypadku studium przypadku indywidualnego. Niewątpliwie jednak wszystkim rodzajom badań pedagogicznych w mniejszym lub większym stopniu towarzyszą określone wskaźniki statystyczne. Z tego powodu diagnostyka psychopedagogiczna jest nieodłącznym elementem wszelkich procesów edukacyjnych.

W poszczególnych częściach książki przytaczane są przykładowe fragmenty prac badawczych odzwierciedlających zastosowanie wybranych metod analizy oraz wnioskowania statystycznego. Na końcu książki zamieszczono pytania i ćwiczenia o charakterze kontrolno-utrwalającym.

Ze względu na ograniczoną objętość książki nie było możliwe zamieszczenie w niej wielu bardziej szczegółowych i zarazem ważnych zagadnień. Dla zainteresowanych Czytelników została przytoczona literatura uzupełniająca.

W tym miejscu pragnę wyrazić swoją wdzięczność i podziękowanie prof. dr. hab. dr. h. c. Kazimierzowi Denkowi, który podczas rozmów swoimi nader cennymi radami i uwagami inspirował mnie do wnikliwych przemyśleń oraz poszukiwań naukowych i tym samym doprowadził do powstania książki w takim właśnie kształcie.

Składam podziękowania Panu Profesorowi dr. hab. Mirosławowi Pawlakowi, Rektorowi Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Koninie, za przychylność i wsparcie w całym okresie tworzenia tej książki. Słowa podziękowania kieruję również do Pani Marii Sierakowskiej i Pana Piotra Bajaka, którzy swoim zaangażowaniem i cennymi radami sprawili, że niniejsza książka w stosunkowo krótkim czasie przybrała obecną formę.

Złożoność poruszanej w niej problematyki sprawiła, że treść tej książki stanowi jedynie wprowadzenie do teorii i metodyki edukacji elementarnej w kontekście psychodydaktyki elementarnej, na gruncie diagnostyki psychopedagogicznej dziecka, jako podmiotu i uczestnika procesów edukacyjnych zachodzących w toku zajęć lekcyjnych, zarówno w klasie jak i poza nią. W zamyśle autora tej książki jest kontynuowanie wędrówki w krainie dzieci na szlaku poszukiwań

wciąż lepszych, realnych i skutecznych rozwiązań edukacyjnych sprawiających radość dzieci i ich rodziców z sukcesów pomnażanych w toku edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej.

Jeżeli niniejsza książka, choć w niedużym zakresie, okaże się pomocna nauczycielom i studentom – jako przyszłym nauczycielom – w optymalizowaniu własnych poczynań na rzecz satysfakcjonującego pomnażania kompetencji własnych, a przede wszystkim kompetencji dzieci, wówczas jej wydanie można będzie uznać za celowe.

Autor